

HILDE DALEN
SIDSEL NATLAND (red.) mfl.

Eventyr fra virkeligheten

FAGBOKFORLAGET

Forord

Jeg hadde i høst gleden av å lese boken *Kunsten å leve*, av Jan Vincents Johannessen. Denne boken har kommet til å bety svært mye for meg, og jeg vil gjerne dele noen av Johannessens visdomsord innledningsvis i denne boken.

Ingen kan leve andres liv. Og ingen vet hvordan andre bør leve. De fleste av oss vet ikke engang hvordan vi selv bør leve. Derfor blir livet så vanskelig for oss. Men livet er jo ikke et vanskelig problem som skal løses, det er et utfattelig mysterium som skal leves og opplevs.

Et rikt liv er ikke et liv uten konflikter og lidelse. Tvert imot. Selve livets natur ligger i spenningsfeltet mellom sorg og glede, og sorgen er en like verdifull del av livet som gleden.

Hele vår sjelelige sunnhet bygger på spenningen mellom det vi er og det vi ønsker å være. Det er utfordringene som er selve drivkraften i livet vårt. Og utfordringene må ha en slik dimensjon at vi strekker oss ut over oss selv når vi møter dem. (Utdrag fra Jan Vincents Johannessen, *Kunsten å leve*, 2008)

Jeg ønsker med denne boken å skape et pusterom og samtidig fylle dette rommet med endringshistorier fra virkeligheten. Jeg håper å inspirere til kreativitet og samtidig til å gi rom for å velge og la den subjektive virkeligheten i større grad være bærende i utformingen av selve livet og veien tilbake til arbeid.

Denne boken har blitt til ved å samle historier fra en rekke mennesker som har foretatt tydelige valg og

gått i nye retninger i livet. Vi har mange svært gode historier og presenterer i denne boken et lite utvalg. Vi drømmer om at det etter hvert også kan bli flere slike bøker.

Takk til alle forfatterne. Takk for at dere har vist både evne, vilje og mot til å foreta de nødvendige endringene og å ta valg. Takk for at jeg har fått lov til å være med et stykke på veien, og tusen takk for at dere er villige til å dele deres historier.

En spesiell takk til Ellen M. Gundersen som har hatt layout og design – og Thea Emilie Dalen Dille og Odd Bela Dick for glimrende foto.

Takk til HUSK Oslo, prosjektleder Elsa Døhlie og Asbjørn Johannessen og styringsgruppa som har gjort dette arbeidet mulig. Takk også til Sidsel Natland og hennes bidrag i prosessen.

Til slutt vil jeg også benytte anledningen til å takke NAV Drift og utvikling, som har deltatt i finansieringen av prosjektet, og sende en ekstra takk til Jan Vincents Johannessen for hans inspirerende visdom.

Jeg ønsker dere lykke til med lesningen og livet.

Vennlig hilsen

Hilde Dalen

LUFTSLOTTARKITEKT OG REGNBUEMAKER I KREM

COPYRIGHT © 2011 BY FAGBOKFORLAGET VIGMOSTAD & BJØRKE AS • ALL RIGHTS RESERVED

GRAFISK PRODUKSJON JOHN GRIEG AS, BERGEN • GRAFISK DESIGN ELLEN M. GUNDERSEN, KREM
OMSLAG: DESIGN VED FORLAGET FOTO THEA EMILIE DALEN DILLE

ISBN 978-82-450-1177-7

SPØRSMÅL OM DENNE BOKEN KAN RETTES TIL:

Fagbokforlaget, Postboks 6050 Postterminalen, 5892 BERGEN • TLF.: 55 38 88 00 • FAKS: 55 38 88 01
E-POST: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no • www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

Innhold

Helt i eget liv? KREM og bruken av eventyr som metode for selvrefleksjon	13
Våre samlede eventyr	21
Eventyret om Prinsesse Vil	23
Eventyret om Askeladden og Dronningen som ikke ville gi fra seg noe av æra	29
Eventyret om Prinsessen som likte å gjøre saker og ting	35
Eventyret om Trollet Slurt	41
Fra Esel til enhjørning	47
Eventyret om Ridder Bluto	55
Eventyret om Nesisky	61
Mirakel	67
Eventyret om The Golden Boy	73
Eventyret om Prinsesse Aurora og lekene	79
Eventyret om Trill og den svarte sekken	85
Eventyret om Skilpadden som trodde alt den sa og gjorde var galt, men så	91
Eventyret om Prinsesse Gullhår	97
Eventyret om Kjerringa fra Strømmen	103
Eventyret om Prins Rolands tur til Annerledesland	109
Eventyret om Ei tilsørt bondepике på vei mot regnbuen	117
Forfattergalleri	123

Det du håper, vil du til slutt **tro**.

Det du tror, vil du til slutt **vite**.

Det du vet, vil du til slutt **skape**.

Det du skaper, vil du til slutt **oppleve**.

Det du opplever, vil du til slutt **uttrykke**,
og det du uttrykker, vil du til slutt **bli**.

Helt i eget liv?

KREM og bruken av eventyr som metode for selvrefleksjon

AV SIDSEL NATLAND OG HILDE DALEN

Mennesket er et fortællende væsen. Vi fortæller om de ting, der betyder noget i vores liv og vi fortæller for at forstå os selv. Vi lytter til andres fortællinger, for at forstå hvem de er som mennesker. I fortællingerne skaber vi virkeligheden sammen. Studier av fortællinger kan bruges som kighull til verdensbilleder. Fortællingerne kan ses som toppene af isbjerge, der flyter på bevidsthetsens hav og virkelighedens ocean. (Milkær 2001:3)

Som den danske folkloristen Lone Milkær sier i dette sitatet, er mennesket et fortellende vesen. Til

det kan vi tilføye at det samtidig er et kulturvesen. Mennesker både skaper, endrer og viderefører kultur. Mennesker lever og forstår seg selv og andre gjennom fortellinger. Fortellinger om levd liv, men også fortellinger som uttrykker ideer, ønsker og forhåpninger om hvordan livet skal bli. Gjennom fortellinger forstår vi oss selv, og ved å lytte til andres fortellinger kan vi også forstå andre – og kanskje enda litt mer om oss selv?

Bruker- og brobyggerorganisasjonen KREM er opptatt av fortellinger. I **KREM** anerkjennes viktigheten av det å sette ord på egne erfaringer og å

finne formuleringer til det som lenge har vært usagt – de hvite flekkene, eller sorte hullene om en vil, i livet til nå. Kanskje har det vært for vanskelig å finne ord, kanskje har man ikke ønsket å finne ordene? Det kan nemlig være tungt å sette ord på sitt liv. Gjennom fortellingen skaper vi en virkelighet som vi derigjennom må ta stilling til. Slik er jeg. Slik har livet mitt vært til nå. Dette er meg. I **KREM** anerkjenner man imidlertid fortellingens styrke: Det å fortelle og skape virkelighet betyr at man kan gripe erfaringen, forstå den, bearbeide den

– bruke den som springbrett for det videre livsløpet.

Fortellinger handler om identitet.

Det finnes mange forskjellige genrer å fortelle i. Noen har sine fastlagte mønstre og regler for hvordan fortellingen skal se ut. I den folkelige fortellertradisjonen finnes mange genrer som for eksempel eventyr, sagn og fabulat. Og alle disse genrene har undergrupper av genrer. Eventyret kjennetegnes ved at det

foregår i en verden bortenfor vår virkelige verden,

og er underlagt en rekke genrekraav som tretallsloven, persongallerier, motsetningspar og det magiske åpningsformularet «Det var en gang». Denne åpningen signaliserer at nå går vi inn i en annen verden, et annet sted og en annen tid – en

verden der magiske krefter råder, og der det utkjempes kamper mellom det gode og det onde.

Eventyr – en KREM-oppgave!

På **KREM**s kurs i endringsmetode i Tyrkia er en av oppgavene nettopp å skrive et eventyr, der en selv inntar hovedrollen i fortellingen (se Slettebø et al. 2009). Eventyrene i denne boken er skrevet i løpet av forfatterens opphold på kurs i Tyrkia. Som forsker fikk Natland anledning til å delta på noen av disse kursdagene. Hun er også interessert i fortellinger og ble begeistret over å, som ansatt på en forskningsenhet der man sysler med sosialpolitikk og sosialforskning, ha havnet som deltakende observatør på et kurs der kurslederen var genuint opptatt av eventyr og det å fortelle. Men hvorfor er det nettopp eventyret **KREM** har valgt å bruke som arbeidsmetode? Hvorfor kunne ikke deltakerne få skrive sin personlige opplevelsesfortelling (Stahl 1989)? Personlige opplevelsesfortellinger er også en genre som handler om å sette ord på og å forstå seg selv gjennom fortelling?

Hva er det med eventyret?

KREM har en pragmatisk innfallsvinkel til det å skrive eventyr. Visst lærer man noen av de bestemte genrekraavene til eventyret, men like fullt er det lov å blande inn andre måter å fortelle på. Det handler

om en erkjennelse av at eventyret er en genre som er erfaringsnær. De fleste av oss vet hvordan et eventyr er bygd opp, og vi vet at eventyret foregår i en fantasiverden. Vi har hørt og lest eventyr – det er mulig å forfatte et eventyr selv!

Dette betyr ikke at det er enkelt å plassere sitt liv inn i eventyrets ramme. Det kan være smertefullt å skulle sortere sine erfaringer til en tekst. Å sette ord på det vanskelige, det man har skammet seg over og kanskje ønsket å skjule, kan være følelsmessig krevende. Men eventyrgenren bidrar til en relativ distanse til det man forteller om: Det viktige er å bevege seg inn i en verden der virkeligheten er snudd opp ned,

der man kan bruke fantasi og kreativitet og se seg selv med andre øyne.

Og når virkeligheten snus på hodet, kan de erfaringer som har holdt deg i en outsider- eller offerrolle hittil i livet, vendes om til nyttig erfaring, noe du har kompetanse på. I eventyret kan alle bli helten i sitt eget liv. Eventyret som metode inviterer til å vende om på hverdagslivets strukturer og normer. I eventyret blir Askeladden helt, i virkelighetens verden ville han i beste fall blitt sett på som en outsider?

Eventyrtellingen om en selv kan derfor se anner-

ledes ut enn andre fortellinger om selvet. Eventyret peker på muligheter og håp. Når eventyrene leses høyt på kurset i Tyrkia, er tanken også at andre lytter og lærer – i dette ligger også noe av anerkjennelsens kunst.

Eventyr og fantasikilde til sentrum i seg selv?

Det finnes flere faglige innfallsvinkler til å forstå eventyr. I **KREM** er man særlig opptatt av det psykologiske perspektivet. En inspirasjonskilde er den Jung-inspirerte terapeuten Astri Hognestad, som har som sitt utgangspunkt at mange mennesker har behov for å forstå det de opplever på et dypere plan enn det som umiddelbart er tilgjengelig for dem. Med boken Broer til oss selv (2001) ønsker hun å inspirere mennesker til å oppleve eventyr som «symbolfortellinger» om deres egne indre erfaringer. Hognestad anser at eventyrene utgjør symbolfortellinger om grunnleggende erfaringer og temaer i livet, om stagnasjon, oppbrudd, prøvelser og endring. Symbolene kan være nøkkelen til å forstå hvilke mønstre vi er fanget i, og på denne måten hjelpe oss til en endring av opplevelsen – og med det kanskje oppdage noen nye måter å forholde seg til vanskeligheter på, og kanskje også ta noen andre valg. Fortellinger som berører oss, kan inneholde budskap om den enkeltes situasjon og prosess. Det er gjen-

kjennelsen som gjør at vi berøres, sier Hognestad. Hun knytter også an til menneskets fantasi: Det er menneskers fantasi som har skapt eventyr, myter, sagn og andre fortellinger gjennom tidene. Hvilken funksjon har fantasien vår? Hvor kommer den fra? Om fantasien brukes på en konstruktiv måte, kan den bli en spore til handling (Hognestad 2001).

Hognestad mener at hvis vi er i utakt med oss selv, forsøker det ubevisste å nå vår bevissthet med sitt budskap om hva som bør gjøres. Mønstrene vi utvikler som overlevelsesstrategi, kan ta mange former, men ofte fører det til en viss passivitet i forholdet til andre mennesker. Enkelte får en offerrolle og blir stadig utsatt for krenkelser. Hognestad påpeker at dersom et menneske skal lære å gi slipp på en gitt holdning til seg selv og andre, må det forstå innholdet av den drivkraften som ligger for det sporet som er utviklet, og integrere innholdet av det. Hognestad understreker at når visse sider i mennesket blir fremhevet på bekostning av andre, og vedkommende streber etter å utvikle det som er mest anerkjent og lar andre sider bli liggende brakk, snakker vi om ensidighet.

For **KREM** er det et utgangspunkt at alle mennesker ønsker å leve som skapende mennesker, og de anser at mennesker opplever livet som meningsfylt når de får gjøre nettopp det. **KREM** følger derfor Hognestad når hun hevder at mange mennesker

opplever seg som «blokkert», som om noe har gått tapt underveis. Når **KREM** anser eventyret som en metode for å gå i dialog med «det ubevisste», innebærer det ikke bare å løsne blokkeringene, men også å åpne opp for et nytt perspektiv på livet – et perspektiv som innebærer forankring i eget sentrum.

Eventyret – et narrativt mulighetsrom?

Vi tror at langtidsbrukere av sosialtjenester har god kompetanse på å fortelle om sitt liv. Men blir de vant til å fortelle om seg selv innenfor rammene av en «klinisk korrekt fortelling» (Nelson 2002)? Må brukeren må fortelle om seg selv på den måten som gir forvaltningen de rette argumentene for å kunne yte tjenester og støtte? Må brukeren skape den fortellingen som konstituerer ham eller henne som den verdig trengende? I så fall vil det kanskje være fortellingen om alt som ikke fungerer i brukers liv – offerfortellingen? Slike fortellinger kan redusere brukeren til et «case».

Like fullt er det denne selv-fortellingen mange av kursdeltakerne i Tyrkia sier at de reiste til kurset med. Å vende om på fortellingen, å gjøre «offeret til helt», betyr ikke å underkjenne de utfordringer man står i, eller å si at de ikke finnes. Poenget er snarere å vise at det ikke finnes én, sann fortelling om ditt liv, det finnes flere. **KREM**s metode handler om å

få tid og rom til utforskning av disse alternative fortellingene.

Å fortelle seg selv gjennom eventyret åpner opp det som vi kanskje kan kalle et narrativt mulighetsrom. Hva slags handlingsrammer har Askeladden som outsider, og hvilke får han når han anerkjennes som helt? Kanskje betyr det starten på noe nytt – nemlig å forstå sine erfaringer som noe som gir en unik kompetanse. I denne boken kan vi for eksempel lese eventyret om Slurt, som blir fortalt hvor lite verdt han er, så lenge at han tror på det selv. Men når Slurt møter magiske hjelpere, finner han veien tilbake til seg selv og troen på at han er god nok som han er. Hos leseren oppstår kanskje et behov for å flytte eventyret over i vår sosiale virkelighet, og en lese måte er gjerne at det er en mobbehistorie vi hører. Uansett –

**det er i eventyrformen
at forfatteren har funnet
et mulighetsrom.**

Her kan han vende om sine såre erfaringer til noe som handler om styrke og kompetanse – som også kan hjelpe andre. Med eventyret som narrativ modell blir Slurt helt – han tør å stå på egne bein og er ikke lenger et offer og en «underdog».

Tanken til **KREM** er at det å speile sine livserfaringer på denne måten kan gi **styrke og mot til å gå videre**. Å begynne med eventyret og

helterollen kan være et springbrett for å skape flere positive fortellinger om seg selv – fortellinger som kan gi håp og kraft til å komme videre i sitt eget liv.

Litteratur

Hognestad, Astri 2001. *Broer til oss selv. Forstå deg selv gjennom eventyr og drømmer*. Oslo: Genesis.

Milkær, Lone Ree 2001. *Fortælling, eksistens og virkelighed – en fortolkning af den narrative konstruktion af virkelighed, forstået gennem forældres fortællinger om deres døde børn*. Københavns Universitet: Speciale i folkloristikk.

Nelson, Hilde Lindemann 2002. *Narrativ oprejsning. Når identiteten går i stykker*. København: Gyldendal Uddannelse.

Slettebø, Tor, Elisabeth Brodtkorb, Vanja Dietrichson og Kim Lyhne 2009. **KREM**s kurs i endringsmetode. Beskrivelse og evaluering av nye metoder for avklaring om deltakelse i kvalifiseringsprogrammet. Diakonhjemmet Høgskole: Rapport nr. 6 2009.

Stahl, Sandra Dolby 1989. *Literary Folkloristics and the Personal Narrative*. Indiana University Press.

Våre
samlede
eventyr

Prinsesse EVENTYRET OM Vil

Det var i det herrens år 2005 at Prinsessen som Vil

endelig hadde våknet til liv igjen og virkelig åpnet øynene, etter å ha oppholdt seg i drømmeland gjennom en lengre vinterdvale.

Det var nå omsider blitt vår og litt varmere, og menneskene i det lille landet prinsessen levde i, hadde endelig stemt fram en modig mann, en Askeladden å regne. Og som om ikke det var nok, nei

det nygifte Kongeparet ville ha alle i arbeid,

og denne kongen viste at dette ikke lot seg gjøre uten at **alle** virkelig deltok i arbeidet. Midtvinters proklamerte Kongen derfor høyt og tydelig i sin tale til de tusener av innbyggere i riket at tiden var inne for at både store og små drømmer kunne virkelig gjøres, og det basert på egne iboende ressurser.

Kongeparet, de kommende store endringene og den oppleste og vedtatte Nye retningen hadde gitt Prinsessen det håpet og den evnen hun manglet, og med det motet til å kaste av seg både de altfor små rammene og det store, stygge selvbildet. Og nå stod hun der rak i ryggen, klar i blikket med tydelige meldinger til allmennheten om at **endelig** kunne hun for alvor tro at dette lille, rike landet en gang for alle skulle begrave arrogansen sin og samtidig skape reelle muligheter til å **ta i bruk de særegne talentene og de ubrukte ressursene**

som fantes i de utestengte menneskene og deres livserfaring.

Det hadde seg nemlig slik at denne prinsessen hadde en visjon om å få til en oppvåkning og en

